

AUGUSTUS

DNB Magazine nr. 4, 2008

DNB MAGAZINE

Paul Rosenmöller

en de kracht van Afrika

Middeninkomens
onder druk

De magie van goud

In dit nummer...

Vragen over de euro, pensioenen,
banken en verzekeraars?

Bel of mail de informatiedesk:

t 0800 - 020 1086 (gratis)

e info@dnb.nl

Neem eens een kijkje op www.dnb.nl

ARTIKELEN

16 / Tentoonstelling 'Geld en je leven!':
financiële soap bij DNB

20 / Dossier: Beleggen in Afrika

28 / Toerisme in Amsterdam

RUBRIEKEN

04 / Banktueel

06 / De mensen van het Frederiksplein: Alies van den Berg

11 / De wereld in cijfers: De teloorgang van de kleine
pensioenfondsen

15 / Va Banque: Hulp gevraagd!

19 / Pakhuis nr.4: Toch maar echte goudstaafjes neerleggen

27 / Podium: Hoge inflatie

34 / Profiel: Spanje

36 / Kunstpodium: Gert Jan Kocken

38 / Seminars: Ellen Meade

40 / In beeld

7 / De magie van goud

De beleggingen van de Nederlandsche Bank

12 / Essay: Paul Rosenmöller en de kracht van Afrika

Zaken doen in Afrika leidt tot een dubbelzinnig beeld. Er zijn mogelijkheden, maar de kracht van Afrika is alleen gebaat bij wederzijds voordeel voor investeerders én inwoners.

31 / Middeninkomens onder druk

De inkomensongelijkheid is in Nederland internationaal gezien echter zeer beperkt. Toch komen de middeninkomens de komende jaren onder druk te staan.

Geluksbarometer

Denemarken was begin juli plotsklaps twee dagen achter elkaar groot nieuws. Op de eerste dag wisten kranten jubelend te melden dat de Denen de gelukkigste mensen ter wereld zijn. Geen nieuws onder de zon. Denemarken haalde al eerder topposities. Een dag later was het nieuws een stuk verrassender: Denemarken was als eerste land in Europa officieel in een recessie beland.

Waar prijkt Nederland? Een mooie top 10-notering in de mondiale geluksbarometer is ons deel. En hoe vergaat het ons economisch? Het vaarwater wordt woeliger, de inflatie is ook in ons land aangetrokken. Het CBS becijferde voor de periode juni 2007 tot juni 2008 een inflatie van 2,6% en een economische groei voor het eerste kwartaal van 2008 van 3,3% ten opzichte van een jaar eerder.* Goed om te beseffen dat onze sores relatief zijn. We liggen niet meteen aan de geeuwonger, want met de Denen behoren we tot de welvarendsten van de wereld. In een meting van het IMF naar het bruto binnenlands product per hoofd van de bevolking is Denemarken nummer 6 en Nederland tiende. In deze meting bezetten Afrikaanse staten de laatste plaatsen. Burundi bungelt onderaan met 107 dollar. Ter vergelijking: nummer 1 is Luxemburg met meer dan 80.000 dollar.

In dit Magazine de blik op Afrika. Het continent is onwaarschijnlijk rijk aan bodemschatten. Potentie genoeg, zou je zeggen. Nou nog zien dat ze die zo aanboren dat ze snel opklimmen naar de hogere plaatsen van de IMF-ladder. Overigens, Burundi en Zimbabwe scoorden dit jaar de laatste plaats in het onderzoek naar het geluk. Is hier sprake van toeval?

De redactie

* De Europese Centrale Bank verhoogde begin juli de rente, het instrument van centrale bankiers om de inflatie in te dammen.

Wat je echt wilt weten

Jaarlijkse bijeenkomst voor pensioenfondsen

De jaarlijkse DNB-bijeenkomst voor pensioenfondsbestuurders vindt dit jaar plaats op donderdag 18 september. Aandacht zal worden besteed aan actuele ontwikkelingen en de invloed daarvan op pensioenfondsen en op het toezicht.

Joanne Kellermann, als DNB-directeur verantwoordelijk voor het toezicht op pensioenfondsen, zal de bijeenkomst openen. De bijeenkomst vindt plaats in Congrescentrum Orpheus te Apeldoorn, van 13.30 uur tot circa 17.00 uur.

Eredoctoraat voor Nout Wellink

Bankpresident Nout Wellink heeft een eredoctoraat gekregen van de Universiteit van Tilburg. Dit gebeurde donderdag

12 juni tijdens de viering van het twintigjarige bestaan van het *Center for Economic Research* (CentER), de onderzoeksschool van de Faculteit Economie en Bedrijfswetenschappen. Wellink kreeg het eredoctoraat vanwege zijn grote betekenis voor het economisch beleid en zijn stimulerende rol bij de beoefening van de economische wetenschap. Erepromotor is de Tilburgse hoogleraar Sylvester Eijffinger.

Samenwerking centraal op seminar

DNB heeft een programma om andere centrale banken op weg te helpen: Technische assistentie (Ta). Dit programma richt zich op de dertien landen die Nederland in het IMF en in de Wereldbank vertegenwoordigt. De ministers en centrale bankpresidenten van deze kiesgroepen kwamen in juni naar Nederland voor een kiesgroepoverleg en een Ta-seminar. Voorafgaand aan het formele kiesgroepoverleg boden de Nederlandsche Bank en het minis-

terie van Financiën een programma in het teken van de technische assistentie die vanuit DNB en het ministerie wordt verleend. Zo was er in de Rotterdamse haven een presentatie van de douane. Ook werden op de Rijksacademie in Den Haag praktijkvoorbeelden gepresenteerd van Ta-relaties met DNB, onder meer door de Armeense centrale bank. Minister Bos, minister Koenders en bankpresident Wellink waren eveneens bij het seminar aanwezig.

Twee organisaties, één cijfer

Het CBS en DNB hebben onlangs een nieuwe alliantie gesloten. Doel is elkaar te steunen in het bereiken van elkaars strategische doelstellingen. Dat gaat een stap verder dan de huidige samenwerking. Waar nodig deelt DNB haar statistische gegevens over de financiële sector en de betalingsbalans met het CBS. Omgekeerd

gebruikt DNB ook cijfers van het CBS over bijvoorbeeld ons nationaal inkomen en de inflatie. Dat scheelt een boel werk en kosten. Verder erkennen de organisaties elkaars internationale verplichtingen en streven ze ernaar om met één cijfer naar buiten te komen: een cijfer dat niet ongeveer, maar exact hetzelfde is.

DNB Masterclass 2008: kruip in de rol van toezichthouder

De Nederlandsche Bank houdt op 30 oktober 2008 een DNB Masterclass voor studenten. Neem de uitdaging aan en beweeg in de wereld van het toezicht op de financiële sector. Kruip in de rol van toezichthouder en assisteer bij een voorgenomen 'bankovername'.

Locatie: het Odeontheater aan de Singel 460 in hartje Amsterdam.

Kijk op www.werkenbijdnb.nl onder het kopje 'studenten' voor meer informatie over de masterclass. Start inschrijving vanaf 1 september 2008.

DNB-symposium over integriteit

Integriteit staat volop in de belangstelling. Morele respectabiliteit wordt voor organisaties steeds belangrijker als *license to operate*. Om maatschappelijk vertrouwen te verwerven en behouden is een actieve inspanning vereist die verder gaat dan het op schrift stellen van regels. De vele aspecten van integriteit staan centraal tijdens het symposium dat de Nederlandsche Bank op 30 oktober in de

Amsterdamse Rode Hoed organiseert. DNB-president Nout Wellink zal in zijn inleiding vooral ingaan op integriteit binnen de financiële wereld en op integriteit als onderdeel van het toezicht op financiële instellingen. Abram de Swaan, emeritus hoogleraar sociale wetenschappen aan de Universiteit van Amsterdam, zal de tweede inleiding voor zijn rekening nemen. Daarna volgt een paneldiscussie.

Cartoon Toerisme in Amsterdam

@ Londen

Medewerkers in de schijnwerpers.
Deze keer: Alies van den Berg,
beleidsadviseur betalingsverkeer.
Zij is expert business continuity
en crisis management.

door Ellen Tolsma

Wat doet een expert crisis management zoal?

‘Ons werk is vooral gericht op het verbeteren van de schokbestendigheid van de financiële sector. Momenteel ben ik, samen met collega’s in Amsterdam, bezig met de voorbereidingen voor een marktbrede crisisoefening voor de financiële sector. Deze staat gepland voor 2009.’

Wat is dat voor oefening?

‘Als er iets ernstigs gebeurt, is het voor de financiële sector van belang dat in elk geval het betalings- en effectenverkeer doorgaat. Hierdoor kan een ergere crisis worden voorkomen. De sector heeft daarom crisisplannen. Een plan kan er op papier nog zo goed uit zien, of het ook echt werkt, ontdek je pas door te oefenen. Zeker als je, zoals in onze sector, met veel verschillende partijen te maken hebt.’

De oefening is in Nederland. Toch zit je nu in Engeland bij de Financial Services Authority, de Engelse toezichthouder.

‘Klopt, ik ben hier sinds 1 juni voor vijf maanden gedetacheerd. Ik wilde graag buitenlandse ervaring op doen in mijn vakgebied en Engeland is hiervoor de meest logische keuze.

Het mooie van de Nederlandsche Bank is dat zij deze mogelijkheden biedt, zolang de detachering voor je werk maar een toegevoegde waarde heeft. Voordat ik het wist, zat ik in Engeland. Eerst van april tot juni bij de Bank of England en nu dus bij de FSA.’

Doe je hier hetzelfde werk als bij de Nederlandsche Bank?

‘Min of meer wel. Ik zit hier bij het team dat zich bezig houdt met business continuity en financial stability en maak deel uit van de projectgroep die de marktbrede crisisoefening in Engeland voorbereidt. Zij

hebben dit al vaker gedaan, voor Nederland wordt het de eerste keer. Voor DNB is het dan ook zinvol om te zien hoe andere autoriteiten zo’n grote oefening aanpakken.’

Al veel geleerd?

‘Absoluut! Ik breng mijn collega’s in Nederland geregeld op de hoogte van mijn leerpunten en observaties. Verder wordt mijn Nederlandse directheid hier aardig bijgeschaafd. De Engelsen zijn net wat subtieler. Niets is raar, alles is altijd *different of interesting*.’

En het is natuurlijk ook gewoon leuk om in Londen te wonen...

‘Buiten het feit dat Londen gewoon heel leuk is, is het geweldig om een tijdje in zo’n groot financieel centrum te mogen wonen en werken. Zeker tijdens zo’n boeiende periode als nu, met de financiële crisis.’ •

De beleggingen van de Nederlandsche Bank

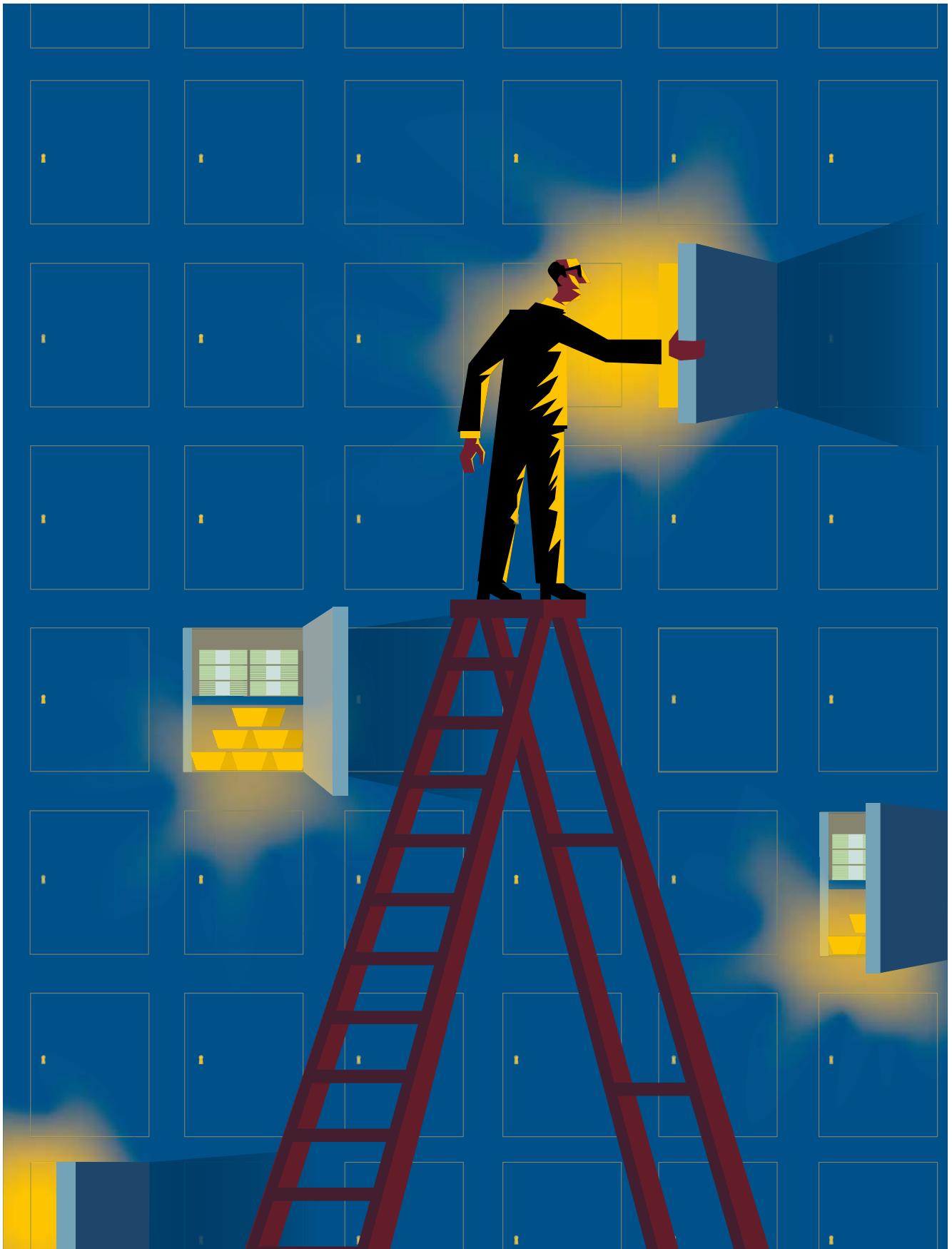
‘Goud behoudt zijn magische waarde’

De Nederlandsche Bank beheert voor ongeveer 36 miljard euro aan activa. Hoe beleggen centrale banken en wat zijn de trends en ontwikkelingen in hun vermogens- en risicobeheer? Zes vragen aan Martijn Schrijvers, werkzaam bij de divisie Financiële markten van de Nederlandsche Bank.

door Ellen Tolsma

1. Waarom heeft de Nederlandsche Bank reserves?

‘Ooit had de Nederlandsche Bank grote buitenlandse valuta-reserves om de waarde van de gulden te verdedigen. Bij sterke wisselkoersbewegingen konden we ingrijpen door valuta’s te kopen of verkopen. Meestal ging dit dan om Deutschmarken, waar we de koers van de gulden de laatste decennia voor de EMU aan hadden gekoppeld. Als er opwaartse druk op de gulden ontstond, moesten we bijvoorbeeld veel marken kopen om een stijging van de gulden tegen te gaan. Door de introductie van de euro werden de buitenlandse valuta-reserves minder belangrijk. Het Europees Stelsel van Centrale Bankens heeft de euro niet gekoppeld aan een andere valuta. De euro kan vrij bewegen, waardoor de noodzaak voor grote buitenlandse reserves is afgenomen. Toch zijn buitenlandse reserves noodzakelijk om in te grijpen op de valutamarkten, mocht dit ooit nodig zijn. Hiervoor hebben alle nationale centrale banken bij de start van de EMU een deel van hun deviezen in dollars en yens overgedragen aan de ECB, die daarmee kan interveniëren op de valutamarkt. Overigens worden de ECB-reserves nog steeds door de nationale centrale banken beheerd. Zo beheert DNB een deel van de yen-reserves van het Stelsel. Daarnaast heeft DNB nog eigen dollarreserves. Deze gelden als tweede verdedigingslinie. De ECB kan een beroep doen op deze reserves als de dollars die aan de ECB zijn overgedragen niet toereikend blijken te zijn. Ook heeft DNB nog dollars om betalingen te verrichten ten behoeve van de overheid of om dollars te leveren aan het Internationaal Monetair Fonds. De Deutschmark-portefeuille is bij de start van de EMU omgezet naar een europortefeuille, omdat wij vonden dat we geen extra vreemde valuta-reserves nodig hadden en het wisselkoersrisico niet wilden lopen. Daarnaast heeft DNB nog

‘De huidige lage dollarkoers heeft geen impact op onze winsten en verliezen’

een euroreserve als tegenpost voor het eigen vermogen. Deze beleggingsportefeuille heeft een langere horizon dan de overige portefeuilles, waardoor de risico- en rendementseigenschappen ook anders zijn.’

2. Hoe werkt dat beleggen?

‘Natuurlijk moet je juist als centrale bank verantwoord beleggen. Daarom heeft DNB een uitgebreid raamwerk van risico-beheersing. Daarbij kijken wij naar de gecombineerde risico’s van alle portefeuilles bij elkaar en de individuele risico’s van elke portefeuille afzonderlijk. Door het spreiden van de beleggingen over verschillende soorten beleggingen wordt het totaalrisico naar beneden gebracht: diversificatie. Het grootste deel van onze beleggingen zit in Amerikaanse en Europese staatsobligaties, een deel is belegd in aandelen. Op basis van prijsontwikkelingen uit het verleden, voeren we diverse analyses uit. Ook kijken wij wat ongeveer de maximaal te verwachten verliezen kunnen zijn als alles tegen zit. Onze beleggingen worden zo ingericht dat we bijna elk jaar een positief resultaat aan onze aandeelhouder, de Nederlandse Staat, kunnen melden. DNB draagt ieder jaar 95 procent van de winst af aan de Nederlandse Staat.’

3. Zijn er de afgelopen jaren bij centrale banken ontwikkelingen gaande met betrekking tot hun beleggingen?

‘De laatste jaren zie je centrale banken wat meer op rendement sturen. Dit heeft te maken met twee wereldwijde trends. Ten eerste lagen de rentes de afgelopen vijf jaar erg laag. Beleggingen in staatsobligaties behaalden zo weinig rendement dat centrale banken op zoek gingen naar alternatieve beleggingen die bijna net zo veilig waren, maar wel een iets hoger rendement oplever-

den. Ten tweede neemt de transparantie van centrale banken toe. Vroeger was veel van wat de centrale bank deed geheim, maar tegenwoordig nemen centrale banken meer gegevens op in hun jaarverslagen. DNB is daarbij een voorloper: in ons jaarverslag kan je zien in welke categorieën wij beleggen en hoe in grote lijnen ons risicoraamwerk eruit ziet. Door de toegenomen transparantie komen er ook vragen als blijkt dat de rendementen laag zijn. Dit heeft bij veel centrale banken ertoe geleid dat zij bewuster een risico-rendementsafweging zijn gaan maken en meer zijn gaan letten op het rendement van hun beleggingen. Ten slotte zie je ook dat centrale banken die meer complexe producten kopen om een hoger rendement te halen, dit vaak uitbesteden. Dit gebeurt via mandaten aan commerciële partijen die meer ervaring met deze producten hebben.’

4. Hoe beheert DNB de belangrijkste beleggingsrisico’s?

‘Beleggingsrisico’s kan je onderverdelen in marktrisico’s, kredietrisico’s en operationele risico’s. De marktrisico’s worden beperkt doordat de risico’s van alle portefeuilles bij elkaar onder het vooraf vastgestelde maximale potentiële verlies moeten blijven. Hieruit volgt hoeveel renterisico wij bijvoorbeeld in een obligatieportefeuille kunnen nemen. Om het kredietrisico te beheersen is er een uitgebreid limietenstelsel, waarin alleen limieten beschikbaar zijn voor zeer kredietwaardige banken of obligaties van zeer kredietwaardige landen of instellingen. Via de limieten voorkom je dat al je geld bij één bank wordt geplaatst of dat je hele obligatieportefeuille in een beperkt aantal obligaties van één land wordt geïnvesteerd. Operationele risico’s, zoals bijvoorbeeld de risico’s op fouten, worden ten slotte onder andere beheerst door gebruik te maken van functiescheiding en doordat alle

Dicht bij het vuur

Aan centrale banken buiten de eurozone verleent de Nederlandsche Bank Reserve Management Services (RMS), nadrukkelijk niet te verwarren met Reserve Management door nationale banken zelf. We vroegen Jan Lamers van de Nederlandsche Bank, werkzaam bij Betalingsverkeer en effecten, om uitleg.

De Nederlandsche Bank biedt Reserve Management diensten aan andere centrale banken aan. Hoe zit dat precies?

'Het Eurosysteem is er alles aan gelegen om de euro te promoten als een belangrijke munt. De Europese Centrale Bank heeft daarom, in samenwerking met de nationale centrale banken, een stelsel van diensten ontwikkeld. Deze diensten mogen centrale banken uit het Eurosysteem aanbieden aan centrale banken buiten het eurogebied en aan grote internationale organisaties. Er zijn centrale banken die hun eurobeleggingen graag willen aanhouden bij centrale banken in het eurogebied. Liquide middelen houd je bij voorkeur aan in de landen die deze valuta ook voeren. Dan zit je dicht bij het vuur. Voor ons geldt dit ook. Als wij als DNB plotseling dollars liquide nodig hebben, dan is het handig als de Amerikaanse staatsobligaties bij de Federal in New York liggen. Kies je ervoor om je euro's aan te houden bij een centrale bank in plaats van bij een commerciële bank, dan ben je verzekerd van stabiliteit

en zekerheid. Eigenlijk hebben de centrale banken van het Eurosysteem een extra ster: geen Triple-A maar een 'Quadruple-A' rating! Voor risicomijdende centrale banken een geruststellend gevoel.'

Om wat voor diensten gaat het?

'Wij kunnen obligaties voor onze klanten bewaren en ze kunnen tot een bepaald maximum direct opvraagbaar geld bij ons aanhouden. Ook kunnen wij op verzoek voor hen daggeld in de markt uitzetten. Daarnaast verrichten wij in opdracht van onze klanten valutatransacties. Bovendien verkopen wij obligaties voor klanten als zij dit zelf niet kunnen. Een aparte dienst van ons is dat wij tot een bepaald maximum termijndeposito's accepteren van buitenlandse centrale banken, die wij op onze eigen naam in de markt uitzetten.'

Alle centrale banken in de eurolanden mogen deze diensten verlenen. Hoe kun je dan concurreren?

'Inderdaad, het gaat om door de ECB geharmoniseerde producten tegen geharmoniseerde prijzen. Er zijn vijf andere centrale banken die het volledige pakket aan diensten aanbieden. Toch is het mogelijk je te onderscheiden in de mate waarin je dienstverlenend bent. De lijnen bij ons zijn kort, wij spelen snel in op specifieke wensen van klanten. Bovendien bieden wij ook kennis aan die we hebben opgedaan met het beheer van onze eigen reserves.'

transacties door meerdere personen worden gecontroleerd. Maar onder de beheersing vallen bijvoorbeeld ook oefeningen hoe de continuïteit van het bedrijfsproces te garanderen, als een deel van het gebouw moet worden ontruimd.'

5. Heeft de waardevermindering van de Amerikaanse dollar nog geleid tot grote verliezen op de dollarportefeuille?

'Nee, niet direct. Het dollarvalutarisico hebben we volledig *gehedged*. Dit betekent dat wij onze valutarisico's hebben afgedekt door het afsluiten van contracten met marktpartijen. Deze contracten heten *valutaswaps*. De naam zegt het al: het is een vorm van ruilhandel waarbij je met een partij een bedrag ruilt en tegelijkertijd afsprekt om op termijn dit bedrag tegen een nu al afgesproken koers terug te ruilen. De huidige lage dollarkoers heeft dan ook geen impact op onze winsten en verliezen.'

6. Onder reservebeheer valt ook het beheer van goud. Wat is daar het rendement van?

'Het rendement van goud is zeer laag. Het ligt meestal op de plank en een deel lenen we uit. Omdat goud bovendien minder belangrijk is dan vroeger, toen je bankbiljetten nog tegen een baar goud kon inwisselen, hebben veel centrale banken, waaronder de Nederlandsche Bank, een deel van het goud verkocht. De opbrengsten beleggen zij in staatsobligaties, die beter renderen. Overigens hebben we in de loop van de tijd natuurlijk wel aanzienlijk boekwinsten op het goud behaald als gevolg van prijsstijgingen. Onder een groep van centrale banken zijn afspraken gemaakt over de omvang en de spreiding van de goudverkopen. Maar goud behoudt zijn magische waarde en is de ultieme *asset of last resort* in stressgevallen. Daarom zullen centrale banken altijd wel een deel van hun reserves in goud aanhouden.' •

Pensioenfondsen: klein verdwijnt

Het aantal pensioenfondsen in Nederland neemt al jarenlang gestaag af. Jaarlijks verdwijnen gemiddeld zo'n 35 pensioenfondsen. Het zijn voornamelijk ondernemingspensioenfondsen met een beperkt aantal deelnemers die verdwijnen. Daarvoor zijn twee redenen aan te wijzen. Ten eerste zijn de beleggings- en ICT-kosten in de afge-

lopen jaren gestegen, waardoor bij deze fondsen de kosten per deelnemer betrekkelijk hoog zijn geworden. Ten tweede zijn deze fondsen op zoek naar efficiëntere manieren om aan alle gestelde eisen te kunnen voldoen. Eén manier daarvoor is het onderbrengen van de pensioenverplichtingen bij een ander pensioenfonds.

Een andere is het overdragen van deze verplichtingen aan een verzekeraar. Beide manieren komen de laatste jaren in min of meer gelijke mate voor. Eind 2007 telde Nederland 713 pensioenfondsen. Tien jaar geleden waren dat er nog 1059. •

Zaken doen in Afrika

door Paul Rosenmüller

Lerato is geboren en getogen in een *township* nabij Johannesburg. De eerste vijftien jaar van haar leven verliepen op een manier die gebruikelijk was én is voor miljoenen zwarte meisjes in Zuid-Afrika. Laag opgeleide ouders, vaak zonder werk en dus zonder geld. Ze wonen in een krot waarvan het zinken dak niet bestand is tegen een flinke bui regen. De uitzichtloosheid neemt toe, problemen stapelen zich op. Drank mag dan tijdelijk het leed verzachten, de uitwerking op de lange duur is desastreus. Lerato's ouders gaan scheiden, haar broer belandt in de gevangenis. De jonge Lerato neemt een besluit dat niet gebruikelijk is. Ze kan niet langer aanzien hoe de mensen die haar dierbaar zijn verder en verder afglijden. Ze kiest voor een radicale breuk in haar leven. Het kleine baantje dat ze heeft, zegt ze op. Ze wil verantwoordelijkheid nemen voor het gezin waarin ze is opgegroeid. Voor haar géén laaggeschoold werk en dus een laag inkomen. En al helemaal niet de prostitutie in, als een van de weinig mogelijkheden om misschien wat meer te verdienen. Lerato besluit om haar school af te maken, om haar hersens te gebruiken. En ze is slim. Maar ze heeft bovenal een enorme dosis wilskracht. Met die combinatie stijgt ze boven zichzelf uit. Om haar familie echt te helpen, kiest ze voor de lange termijn. Je mogelijkheden benutten en carrière maken, dat biedt volgens haar structurele uitkomst. Maar na het succesvol afronden van de *high school* is er een probleem. De universitaire studies zijn niet erg toegankelijk voor mensen uit de *slumps*. Een studie kost geld en dat is er niet. Hier dreigt haar ontwikkeling te stagneren. Lerato laat het er niet bij zitten en gaat op pad.

Nieuw leiderschap

Zo komt ze in aanraking met de Cida City Campus in Johannesburg, een universiteit speciaal voor getalenteerde jongeren van een '*disadvantaged background*'. Maar ook voor de Campus ligt het geld niet op straat. Entree tot de universiteit is gebonden aan de opdracht zelf voor financiering te zorgen. Lerato staat voor de taak op eigen kracht een mentor te vinden. Iemand die geld heeft en bereid is dat geld in haar te investeren, zodat zij haar studie kan volgen. Die mensen zijn er genoeg in Zuid-Afrika, maar niet in de kennissenkring van Lerato en dus

wordt er opnieuw een beroep op haar doorzettingsvermogen gedaan. Naast haar intelligentie en wilskracht blijkt Lerato ook over de nodige sociale vaardigheden te beschikken die haar in contact brengen met potentiële sponsors. Dan begint het echte zaken doen voor de aspirant student. Geld ontvangen is één, maar wat staat daar tegenover? Met haar mentor sluit ze een contract. In ruil voor de financiering van de studie moet ze verantwoording afleggen over het resultaat. En dat blijkt te werken. Op en top gemotiveerd werpt ze zich op haar studie in de wetenschap dat dit haar kans is om haar familie te redden. Maar ze weet ook dat ze haar geldschietter niet mag teleurstellen. Dan is het namelijk over en uit. Het is voor Lerato een dubbele motivatie en ze zal het zeker redden. Voor de geldschietter is het een bijzondere manier om zaken te doen. Op microniveau, één op één, met een grote kans op succes. Een *business case* die bijna niet kan mislukken. Een business case die Lerato en haar familie in een fundamenteel andere positie kan brengen. Een methode van zaken doen, die opgeschaald (met meer Lerato's en meer geldschietters) een investering is in nieuw leiderschap, in de private of publieke sector van het land. En die, als gevolg van de *spin-off*, bijdraagt aan de opbouw van een middenklasse. En die is cruciaal voor elk land dat de ontwikkeling doormaakt van vormen van dictatuur en onderdrukking naar vormen van democratie en vrijheid.

Nollywood

Zaken doen kan in Afrika op allerlei niveaus. Het rendement van een investering kan divers zijn: financieel, maar ook maatschappelijk. De omgevingsfactoren kunnen verschillen, maar zijn altijd van invloed op het gewenste rendement. Of het nu de student is, het project, het bedrijf, de bedrijfstak of het land waarin de investering plaatsvindt. Neem nou Nigeria, een land met een buitengewoon bedenkelijke reputatie. Met corruptie tot in de hoogste regionen van het bestuur en grote spanningen tussen het islamitische noorden en het christelijke zuiden. Bovendien is het met 140 miljoen bewoners overbevolkt. Toch zou een eendimensionale blik op dit land Nigeria te kort doen. Wat begon als een grap is inmiddels uitgegroeid tot een factor

‘Wie in Afrika de televisie aanzet, loopt grote kans in een Nigeriaanse film te belanden’

van formaat: de filmindustrie is na de olie, de IT en financiële sector de vierde pijler onder de Nigeriaanse economie. Afrika kent een sterke orale traditie. Familieverhalen, historische verhalen en alle varianten daarop zijn eeuwenlang van mond tot mond gegaan. Film en video maakten het in de vorige eeuw mogelijk deze verhalen op een andere manier vast te leggen. De thema's werden verbreed naar liefde, geweld, religie, maar ook corruptie en de macho-elementen in de Afrikaanse cultuur. En in een land waarin de bioscopen, voor zo ver ze al bestonden, nagenoeg allemaal waren afgebroken, bleek de video – en later de dvd-distributie – een gat in de markt te zijn. In de huiskamers in Nigeria en ver daarbuiten wordt massaal naar deze films gekeken. De films zijn onvergelijkbaar met wat wij in het Westen gewend zijn – ze zijn bijvoorbeeld sterk moraliserend van karakter – maar enorm populair. Het is inmiddels een belangrijk exportproduct. Wie, waar dan ook in Afrika, de televisie aanzet, loopt grote kans in een Nigeriaanse film te belanden. Aanvankelijk werd op een amateuristische manier de ene na de andere film geschoten en in elkaar gezet, maar de erkenning dwingt tot professionalisering. Kwantitatief heeft de sector een enorme vlucht genomen. Er komen duizend films per jaar uit en volgens de beste schattingen creëert de filmindustrie in directe of indirecte zin ruim 200.000 banen. Daarmee is het na het Amerikaanse *Hollywood* en het Indiase *Bollywood* de derde filmindustrie ter wereld. Noem het 'Nollywood'. Voor een werkelijke kwalitatieve sprong voorwaarts zijn grote investeringen nodig. Investeringen in opleiding, opnameapparatuur en kanalen voor distributie. Ecobank, een van de grootste Afrikaanse banken, met vestigingen in zo'n twintig landen op het continent waaronder Nigeria, heeft de filmindustrie ontdekt. Met een viertal succesvolle regisseurs worden zaken gedaan. De bank is bereid fors te investeren en vraagt daarvoor een deel van de opbrengst van de betreffende film(s). Dat zal de filmindustrie een nieuwe impuls aan kwaliteit en professionaliteit kunnen geven. Maar wie betaalt, bepaalt. Hoe verhoudt deze steun zich tot de vrijheden die creatieve filmmakers nodig hebben om een goed product te maken? En zal deze investering, in een land waarin het eigenlijk al een taboe is het leiderschap of het geloof te bekritisieren, tot meer taboes leiden? Spannende vragen waar op dit moment nog geen heldere antwoorden voor zijn. Vast staat wel dat het van de ontvangende partij veel zal vragen niet te zwichten voor moeilijk te accepteren tegenpres-

taties, mocht de financier daar op uit zijn. Zaken doen creëert wederzijdse afhankelijkheden. Daar is niets mis mee, integendeel, zolang het tot voordeel van beide partijen strekt.

Dubbelzinnig beeld

De aarzelingen in het zaken doen nemen toe als de bedragen groter worden en het wederzijdse voordeel minder of niet duidelijk is, laat staan dubieus of verwerpelijk. Uit ons eigen koloniale verleden zijn daar vele voorbeelden van te geven. Vanaf de jaren vijftig van de vorige eeuw heeft Afrika het koloniale juk afgeschud en het heft in eigen hand genomen. Maar het gevaar van nieuwe vormen van afhankelijkheid ligt op de loer. In Senegal is de infrastructuur rondom de hoofdstad Dakar vorig jaar fors op de schop genomen. Aanleiding was de top van Afrikaanse Islamitische landen die daar begin dit jaar is gehouden. Het laat zich raden door wie die infrastructuur is gefinancierd. Ook China is in haar zoektocht naar grondstoffen alom aanwezig op het Afrikaanse continent. Niets is vervolgens te dol om bestaande machthebbers te paaien, ook al deugt er niets van hun beleid. De miljarden die vanuit China en rijke Islamitische oliestaten naar Afrika gaan, zijn niet zonder zorgen. Voor het belang op korte termijn is er vanuit Afrikaans oogpunt misschien nog iets voor te zeggen, maar in wiens belang deze ontwikkeling op de lange termijn is, is dubieus. De sturing die van deze vorm van zaken doen uitgaat, leidt niet per definitie tot een krachtiger Afrika, voorzichtig gezegd. De houding van het Westen lijkt op die van een konijn dat in de koplamp kijkt. Europa houdt, ondanks de goedbedoelde en noodzakelijke initiatieven voor ontwikkelings-samenwerking, veel last van haar koloniale verleden. En de bredere internationale gemeenschap, zoals de VN, is te verdeeld en te weinig daadkrachtig. Zaken doen in Afrika leidt tot een dubbelzinnig beeld. Er zijn volop mogelijkheden, maar de kracht van Afrika is alleen gediend met wederzijds voordeel op de korte en lange termijn. Het zijn de Lerato's die mijn hoop daarop levend houden.

Paul Rosenmöller is presentator en programmamaker voor de IKON. Hij schreef dit essay op verzoek van de Nederlandsche Bank. Dit voorjaar werd zijn serie 'De kracht van Afrika' uitgezonden, die nog te bekijken is op de website www.dekrachtvanafrika.nl. In de weken voorafgaand aan de Olympische Spelen was de serie 'Paul Rosenmöller in... China' te zien. Begin december start een nieuwe reeks van de serie 'Spraakmakende Zaken'. Meer informatie op www.ikon.nl •

Hulp gevraagd!

Lex Hoogduin
Hoofdeconoom Robeco

Het leven wordt duurder. De inflatie in het eurogebied is nog nooit zo hoog geweest als nu. Gelukkig is inflatie geen natuurramp. Er is wat aan te doen.

In de jaren zeventig van de vorige eeuw liep de inflatie uit de hand. Veel economen dachten dat het rente-instrument van de centrale bank er niet veel mee te maken had. Het heil werd verwacht van het direct ingrijpen in lonen en prijzen: loon- en prijsbeleid. Dat werkte voor geen meter en maakt de inflatie alleen maar erger.

Een voortdurende stijging van alle prijzen (inflatie) is alleen mogelijk als er te veel geld in omloop is. De centrale bank zit aan de geldkraan. Door de rente te verhogen, draait ze de kraan dicht. Inflatie voorkomen en zo nodig bestrijden zonder het rentewapen van de centrale bank te gebruiken, werkt net zo goed als een vliegtuig zonder vleugels. Niet dus.

De laatste decennia is het vertrouwen in centrale banken van het ene naar het andere uiterste gegaan. Tegenwoordig

leeft de gedachte dat een centrale bank in haar eentje het varkentje van het handhaven van prijsstabiliteit kan wassen.

Inderdaad. Als de rente maar lang genoeg hoog genoeg is, wordt iedere inflatie verpulverd. Maar de kosten van het gebruik van de voorhamer kunnen hoog zijn. Een recessie met scherp oplopende werkloosheid is het bijproduct van een dergelijk beleid.

Dat hoeft niet te gebeuren als ook anderen dan de centrale bank zich richten op het bereiken van prijsstabiliteit. Overheden moeten proberen geen olie op het vuur te gooien door belastingen en premies te verhogen op het moment dat de inflatie aantrekt. Werkgevers en werknemers kunnen via hun CAO-afspraken een spiraal van stijgende lonen en prijzen voorkomen.

Als de rest van de economie de ECB niet in haar uppie op de inflatie afstuurt, kan het sein 'brand meester' eerder worden gegeven. Blusschade in de vorm van tijdelijk lagere groei kan dan grotendeels worden voorkomen! •

Financiële soap bij de Nederlandsche Bank

Een scooter tussen de benen, mobieltje en mp3-speler bij de hand: de gemiddelde jongere heeft een peperdure leefstijl. De tentoonstellingssoap 'Geld en je leven!' maakt jongeren van hun uitgavenpatronen bewust. Voor scholieren vanaf 9 september te zien in het Bezoekerscentrum van de Nederlandsche Bank.

door Ellen Tolsma

De verleiding is overal. Op televisie prijst topmodel Kate Moss haar laatste luchtje aan, op school showen klasgenoten hun allernieuwste, nóg dunnere, muzikspeler. Het valt als jongere niet mee om de hand op de knip te houden. Een groot aantal van hen heeft daarom een bijbaantje. Toch is het zelfs dan lastig om een balans te vinden tussen inkomsten en uitgaven. De nieuwe tentoonstelling 'Geld en je leven!' is erop gericht om jongeren naar die balans te laten zoeken. De opstelling, gelijktijdig te zien in het DNB Bezoekerscentrum en in het Utrechtse Geldmuseum, doet dit niet op een traditionele manier: deelnemers wandelen letterlijk door de soapwereld van drie personages. De vertrekken waar drie soapies, Emily, Moes en Joshua, een groot deel van hun tijd doorbrengen zijn nagebouwd. De ruimten (zoals de zolderkamer van Joshua) bieden een inkijkje in hun levens en financiële gezondheid. Na een kort introductiefilmpje van de hoofdpersonen, krijgen leerlingen in elke kamer vragen voorgelegd waarmee ze het leven van de soapies kunnen beïnvloeden. Het gaat om keuzemomenten van de personages, die alles te maken hebben met geld en het gebrek daaraan. Gaat Moes minder werken, zodat hij een opleiding kan volgen? Of blijft hij fulltime werken, zodat hij op de korte termijn over meer geld beschikt? Neemt Emily een bijbaantje bij haar favoriete kledingwinkel, of vraagt ze haar ouders om extra geld?

‘Wij halen de leefstijl van scholieren letterlijk de tentoonstelling binnen’

‘Wij willen bewust niet met een belerend vingertje naar de scholieren wijzen’, vertelt Eelco van den Berg, verantwoordelijk voor het onderwijsaanbod van de Nederlandsche Bank en nauw betrokken bij de opzet van de tentoonstelling. ‘Wij halen de leefstijl van scholieren letterlijk de tentoonstelling binnen en maken hen deelgenoot van hun eigen soap. Zij maken de keuzes voor de personages. Net zoals zij in het echte leven verantwoordelijk zijn voor hun eigen keuzes. Welke weg je kiest is aan jou, als je maar bewust nadenkt over de gevolgen van je beslissingen.’

De makers willen ook beslist niet op belerende wijze aan de scholieren duidelijk maken wat goed geldgedrag is en wat slecht. ‘We geven de deelnemers wel subtiele tips mee. Over de verleidingen van reclame bijvoorbeeld. Of over het belang van een schooldiploma.’

Dit laatste sluit aan bij een van de achterliggende educatieve doelstellingen van ‘Geld en je leven!': het voorkomen van schooluitval, die zeer ingrijpende gevolgen kan hebben voor iemands financiële toekomst. ‘Maar ook op het oog kleinere, dagelijkse keuzes voel je uiteindelijk in je portemonnee. Koop

je nu die leuke cd, of spaar je liever voor een nieuwe mobiele telefoon? Jij hebt het voor het zeggen en jij wordt geconfronteerd met de gevolgen van je keuzes.’

Hoe het de personages in werkelijkheid is vergaan, zien de leerlingen na afloop van de tour. In een sfeervolle ‘lounge’ krijgen ze een complete soap te zien, geschreven door scenarioschrijvers van de bekende serie Goede Tijden Slechte Tijden. Herkennen de scholieren zich in het filmpje en in het geldgedrag van een of meerdere van de personages? Na afloop is er alle ruimte om met elkaar hierover te discussiëren. Wie de tentoonstelling bezoekt in het DNB Bezoekerscentrum, krijgt nog een extraatje. Alleen hier is ‘De Geldkluis’ te zien. Op een toegankelijke manier komen bezoekers er van alles te weten over de kerntaken van de Nederlandsche Bank. Wat is een toezichthouder, hoeveel weegt een goudstaaf en wat zijn de verschillen tussen valse en echte eurobankbiljetten: de Geldkluis ontrafelt een flink aantal geheimen van de Nederlandsche Bank. ‘Na een tour door het Bezoekerscentrum weet je dus weer heel wat meer van de wereld achter je portemonnee. Financiële educatie ten top!’ •

Geld en je leven!

- ‘Geld en je Leven!’ is een coproductie van de Nederlandsche Bank en het Geldmuseum.
- Doelgroep vormen leerlingen tussen de 12 en 16 jaar, van het basisonderwijs tot en met het voortgezet onderwijs.
- In het DNB Bezoekerscentrum in Amsterdam is de tentoonstelling te zien vanaf 9 september 2008 tot en met medio 2013. De toegang is gratis.
- In het Geldmuseum in Utrecht is ‘Geld en je leven!’ te zien van 9 september 2008 tot en met eind mei 2009.
- Door de week is de tentoonstelling alleen in schoolverband te bezoeken. Uitsluitend in het Geldmuseum zijn in het weekend ook andere bezoekers van harte welkom. Het DNB Bezoekerscentrum is dan gesloten.
- Meer informatie op: www.geldenjeleven.com en op www.dnb.nl onder het kopje ‘Onderwijs’.

‘Ik zou er toch maar een paar echte goudstaafjes neerleggen’

Jaarlijks bezoeken ruim tienduizend mensen het DNB Bezoekerscentrum aan de Achtergracht 4. Zo ook Ajax-voorzitter Uri Coronel. Hij nam zijn vriendenclub mee voor een rondleiding.

door Sonja Mallan

Waarom een bezoekje aan het DNB Bezoekerscentrum?

‘Eens in de zes weken komen wij met een club van 15 vrienden bij elkaar. We zijn allemaal achter in de vijftig, begin zestig en veelal gestopt met werken. We praten dan over een onderwerp dat mensen in het leven bezig houdt, zoals geld. En we zoeken mensen die ons hun organisatie willen laten zien. Dit keer dus de Nederlandsche Bank.’

Was het wat u ervan verwachtte?

‘Het was interessant voor ons zakenmensen om te zien wat de Nederlandsche

Bank doet, behalve bankbiljetten sorteren en toezicht houden. En vooral: wat doet DNB anders dan vroeger, voor het bij de ECB was aangesloten? We hadden wel verwacht dat we het goud te zien zouden krijgen, ik vond jammer dat we niet in het hoofdgebouw van de bank werden rondgeleid. Niet dat de rondleiding niet goed was; de kennis van onze gids was zeer groot. De tentoonstelling was interessant en gaf ons op een heel overzichtelijke en snelle manier een aardig inzicht in de taken van DNB. Met name de interactieve landkaart van Europa, die de geschiedenis van de euro verbeeldt, vond ik leuk.’

Heeft u nog tips? Bijvoorbeeld hoe we voetballers kunnen interesseren voor een bezoek?

Het centrum mag van mij iets meer een museaal karakter hebben. Ik zou wel wat willen horen over bijvoorbeeld de historie van de bank of over de geschiedenis van geld. En ik zou er toch maar een paar echte goudstaafjes neerleggen! Hoe je voetballers warm maakt voor een bezoek aan het centrum? Dat is niet zo moeilijk, ze zijn wel geïnteresseerd in geld!’ •

 Heineken
meet you there

De herontdekking van een verloren continent

De aandelenbeurzen van Kenia, Nigeria en Egypte boeken al jaren rendementen van vele tientallen procenten. Die spectaculaire koersstijgingen zijn beleggers niet ontgaan. Nu westerse beurzen lijden onder de kredietcrisis, zoeken zij nieuwe winsten in Afrika. Een modegril, of is Afrika voor beleggers het nieuwe Azië?

door Rutger Vahl

Nog niet zo lang geleden heette Afrika 'het verloren continent'. Hoopvolle economische ontwikkelingen werden er in de knop gebroken door droogte, hongersnoden en geweld. Met dat werelddeel zou het nooit goed komen, dachten velen.

Sinds een paar jaar klinken andere geluiden. De Afrikaanse economieën doen het al jaren goed, de inflatie – die in het verleden elke groei van de koopkracht uitholde – is in de meeste landen redelijk onder controle en het aantal gewapende conflicten neemt af.

Met een stevige economische groei – 6,2 procent in 2007 volgens het Internationaal Monetair Fonds – is ook de interesse van buitenlandse beleggers gewekt. Hoewel het aantal goed ontwikkelde aandelenbeurzen nog beperkt is, stroomt steeds meer westers en Aziatisch kapitaal naar Afrika. En dat is te begrijpen. Terwijl aandelen wereldwijd zijn gekelderd, zitten de koersen op sommige Afrikaanse beurzen nog flink in de lift. Zo boekte

de GSE *All Share Index* in Ghana in het eerste halfjaar van 2008 een rendement van bijna dertig procent. En de belangrijkste graadmeters van de Marokkaanse en Tunesische beurs kregen er in de eerste zes maanden van dit jaar zo'n twaalf procent bij.

Diamanten

Afrika is een continent met 54 landen die politiek, economisch en sociaal sterk van elkaar verschillen. Het is des te meer opvallend, vindt analist Jeroen Blokland van IRIS, het onafhankelijke onderzoeksbureau van de Rabobank en Robeco, dat de economische groei breed over het continent wordt gedragen. 'Alleen de landen in centraal Afrika blijven achter', zegt hij. Volgens Blokland spelen de sterk gestegen grondstofprijzen een belangrijke rol in de economische groei. Afrika bezit tien procent van alle bekende olievoorraden en acht procent van de gasvoorraden. Met olieprijsen die in de afgelopen jaren

‘De koersen kunnen bijzonder heftig op en neer gaan’

zijn verdrievoudigd, laten olieproducerende landen als Tsjaad, Equatoriaal Guinea, Angola en Sudan een groei zien van soms meer dan tien procent. Maar ook de economieën in Oost-Afrika, een regio zonder veel fossiele brandstoffen, doen het bijzonder goed. Landen als Zuid-Afrika, Kenia, Rwanda en Somalië exporteren goud, nikkel, koper, diamanten en titanium: sterk in prijs gestegen grondstoffen waar onder meer in Azië grote vraag naar is.

Grondstoffenprijzen vormen maar een deel van de verklaring. Ook overwegend agrarische economieën laten mooie groeicijfers zien. Zo groeiden Ethiopië, Burkina Faso, Mali, Oeganda en Tanzanië in de jaren 2001-2005 met meer dan vijf procent per jaar. Een vrije nieuwe bron van inkomsten is tot slot het toerisme, met name voor Zuid-Afrika, Ethiopië, Mauritius, Tanzania en Botswana. De opkomst van deze sector onderstreept dat het relatief rustig is in een toenemend aantal Afrikaanse landen.

Afrikaanse beurzen

De economische groei hangt in veel landen ook samen met economische en fiscale hervormingen. Onder meer Egypte, Kenia en Ghana maakten het makkelijker en goedkoper een bedrijf te starten. Op de ‘Doing Business’-ranglijst van de Wereldbank behoren deze landen mondiaal gezien nu tot de middenmoot.

Belangrijk voor de Afrikaanse economieën was ook het kwijtschelden van een groot deel van de internationale schulden in 2005 en het terugsnijden van de inflatie. Het continent is hierdoor aantrekkelijker geworden voor buitenlandse investeerders. Die weten Afrika dan ook in toenemende mate te

vinden. De groei van de Afrikaanse economieën gaat hand in hand met de groei van Afrika-beleggingsfondsen en -certificaten. Zo verkoopt SNS Fundcoach sinds 2006 het Zweedse HQ Africa Fund. Directeur Jeroen Vetter heeft zich verbaasd over de enorme media-aandacht voor dit fonds. Beleggen in Afrika dreigt een hype te worden, meent hij. Maar volgens Vetter blijft beleggen in Afrika iets voor mensen met stalen zenuwen: ‘De rendementen zijn hoog, maar het risico is dat ook. De koersen kunnen bijzonder heftig op en neer gaan. Beleggen in Afrika vraagt veel ervaring en een ondernemende instelling.’

Dat de koersen nogal fluctueren, komt onder meer doordat de meeste Afrikaanse beurzen een beperkte omvang hebben. Zo is de beurswaarde van alle genoteerde bedrijven (de marktkapitalisatie) in Nairobi tezamen slechts tien miljard euro. Alleen de 21 fondsen in de Nederlandse AEX hebben al een waarde van circa 400 miljard euro. ‘De Zuid-Afrikaanse beurs is het meest ontwikkeld. Toch is deze beurs goed voor slechts 0,74 procent van het wereldwijde aandelenkapitaal’, illustreert Jeroen Blokland van IRIS. Ook de dagomzetten, behalve in Zuid-Afrika, zijn een fractie van die aan westerse beurzen. Zodoende kunnen beperkte transacties een grote invloed op de koersontwikkeling hebben.

Gewapende bendes

Dat de financiële markten zich hard ontwikkelen, kan niemand ontkennen. In de afgelopen twintig jaar is het aantal beurzen in Afrika verdubbeld. Een gezonde en noodzakelijke ontwikkeling, vindt Jeroen Vetter. ‘Als de groei van het aantal genoteerde bedrijven niet meegaat met de toestroom van kapitaal, dreigt het gevaar van een zeepbel. Dat risico acht ik in Afrika nog niet zo groot.’

De 10 grootste economieën van Afrika

Land	BBP (in mrd US Dollar)
Zuid-Afrika	296
Nigeria	220
Algerije	159
Angola	88
Marokko	84
Soedan	54
Tunisië	39
Kenia	30
Kameroen	24
Ethiopië	24
Totaal Afrika	1.284

Bron: International Monetary Fund, World Economic Outlook Database, April 2008

De mijnbouw-, bank- en telecomsector presteren het beste. Mijnbouwbedrijven floreren door de hoge grondstofprijzen. Banken zijn in trek omdat zij de groei van de economie financieren. Maar waarom telecom? Blokland: 'Afrika slaat de vaste telefonie over en begint direct met mobiel bellen. Dat groeit geweldig. In 2005 had één op de zes Afrikanen een mobieltje, in 2007 was dat één op de drie.'

Afrikaanse aandelen zijn niet meer zo goedkoop als een paar jaar geleden. De afgelopen jaren zijn de koersen omhooggeschoten. Zo ging de belangrijkste Egyptische beursindex sinds 2003 bijna zeventienhonderd procent omhoog. Nigeria boekte sinds 2003 een gemiddeld jaarrendement van ruim 35 procent. Daarbij zijn beurzen grotendeels ongevoelig gebleken voor de kredietcrisis, zegt Jeroen Vetter. 'Dat komt omdat de Afrikaanse economieën nog nauwelijks geïntegreerd zijn in de wereld economie.' Helemaal ongevoelig voor het negatieve beurs sentiment in de rest van de wereld zijn de Afrikaanse beurzen toch ook weer niet. De koersen in Nigeria, Kenia, Zuid-Afrika en Egypte leverden de eerste zeven maanden van dit jaar vijftien tot twintig procent in. Dit komt volgens Jeroen Blokland vooral door lokale problemen. 'Zuid-Afrika kampt met een zwakke munt, in Kenia was het onrustig en Nigeria had te maken met gewapende bendes die het op de olie-exporten hadden voorzien.'

Kaasmachines

Terwijl een deel van de westerse beleggers actief is op Afrikaanse beurzen, investeert een ander deel in kleinere, niet-beursgenoteerde bedrijven. Het private equity fonds van InReturn Capital

bijvoorbeeld richt zich op het midden- en kleinbedrijf in Oost-Afrika. 'We investeren in ondernemingen die te klein zijn voor een banklening en te groot voor een microkrediet', zegt Bart Meijs van InReturn. Volgens hem zijn MKB-bedrijven cruciaal als banenmotor voor de Afrikaanse economie. 'Wij investeren in een dertig bedrijven. Dat levert 1.500 directe banen op en 45.000 indirecte banen.'

Eén van die bedrijven is een kaasmakerij in Oeganda. Het bedrijf beschikt volgens Meijs over een goede directie, de kaasmachines staan klaar om te produceren en er zijn zelfs verkoopcontracten. Maar er is geen werkkapitaal om melk in te kopen. 'Banken durven dit soort kleinere bedrijven geen krediet te verlenen omdat ze de risico's te hoog achten. Wij willen laten zien dat die risico's aanvaardbaar zijn.'

Het Nederlandse Tropeninstituut gaat een stap verder dan andere private investeerders. Onlangs werd samen met boeren in Mali een fabriek voor biodiesel gestart. Volgens Bart de Steenhuijsen Piters van het Tropeninstituut is deze manier van investeren beter voor de lokale bevolking. 'Wij investeren om winst te maken, maar de winst gaat bij ons niet boven alles. Zo betalen wij de Afrikaanse boeren een zo hoog mogelijke prijs voor hun grondstoffen.'

Economisch wonder

Dat Afrika door beleggers is ontdekt, roept bij De Steenhuijsen Piters gemengde gevoelens op. Hij juicht het toe dat kapitaal en kennis naar het continent vloeien, anderzijds vindt hij dat beleggen in beursgenoteerde mijnbouwbedrijven weinig ople-

‘De rellen in Kenia hebben het vertrouwen van investeerders geschaad’

vert voor de lokale bevolking. ‘Dat geld verdwijnt in een paar goedgevulde zakken of gaat naar het buitenland.’ Ontwikkelingseconoom Michael Grimm is nog iets pessimistischer. Hij vindt dat westerse beleggers vooral investeren in weinig arbeidsintensieve sectoren, zoals telecom. ‘Terwijl het voor fundamentele groei juist nodig is dat de massawerkloosheid in Afrika verdwijnt.’ Grimm wijst erop dat ondanks alle positieve verhalen nog steeds zeventig procent van de Afrikanen, circa 600 miljoen mensen, moet rondkomen van twee dollar per dag. Het gros van de bevolking profiteert niet of nauwelijks van de economische groei. Dit continent omschrijven als ‘het nieuwe Azië’, waar zich net zo’n economisch wonder kan voltrekken als in China en India, gaat Grimm veel te ver. ‘De verschillen tussen beide werelddelen zijn groot. In Azië liggen de inkomens een stuk hoger, zijn mensen beter opgeleid en zijn economische en fiscale wetten beter. Veel Afrikaanse landen hebben hun economieën zogenaamd hervormd, maar ik vind het vooral een verbetering op papier. Een groot verschil is verder dat Azië een veel betere infrastructuur heeft. Het gebrek aan goede wegen en toegang tot havens maakt transportkosten in Afrika hoog.’

Sociaal rendement

Aan die infrastructuur wordt wel hard gewerkt. Hierbij speelt China een grote rol. Het land bouwt (spoor)wegen, vliegvelden en havens in Afrika, maar alleen in landen waar olie en gas in de grond zit (onder meer in Angola). China timmert aan de

Oost-Afrika volgt EU-voorbeeld

Tanzania, Kenia, Oeganda, Burundi en Rwanda zijn kort geleden een douane-unie aangegaan die in 2010 moet leiden tot een gezamenlijke markt en een gezamenlijke munt naar Europees model. Er moet een Oost-Afrikaanse Federatie ontstaan met een regionaal parlement en één president. De vijf landen hebben samen 125 miljoen inwoners. Het Internationaal Monetair Fonds verwacht dat de groei in de Oost-Afrikaanse Gemeenschap in 2007 en 2008 op 7 procent zal uitkomen, vooral dankzij economische en fiscale hervormingen.

weg in ruil voor lucratieve olie- en gasdeals. De grote industrielanden vrezen een te grote invloed van China. Daarom werd tijdens de G8-top van begin juli 1 miljard euro hulp toegezegd aan Afrikaanse boeren. Daarnaast is er de belofte het continent de komende jaren te helpen met 50 miljard US dollar. ‘Wat Afrikaanse landen bevalt aan China, is dat dit land geen politieke en economische hervormingen eist, zoals het IMF en Westerse landen’, weet De Steenhuijsen Piters van het Tropeninstituut. Volgens Jeroen Blokland van IRIS heeft Afrika niet alleen behoefte aan ontwikkelingshulp, maar ook aan investeerders. Zij zorgen ervoor dat financiële markten kunnen functioneren, een voorwaarde voor verdere economische groei. Blokland is positief over de toekomst van het continent, maar ziet ook bedreigingen. ‘De Afrikaanse economieën zijn erg afhankelijk van grondstofprijzen. Gaan die erg omlaag, wat ik niet verwacht, dan heeft dat een negatieve invloed op de economische groei. Daarnaast moet er politieke stabiliteit zijn. De rellen in Kenia hebben het vertrouwen van investeerders geschaad. De hoge voedselprijzen zijn ook een bedreiging, want ze kunnen tot onrust leiden.’

Jeroen Vetter van SNS Fundcoach adviseert beleggers slechts een klein deel van hun vermogen te steken in Afrikaanse fondsen. ‘Afrika zorgt voor extra spreiding in de portefeuille, maar de beleggingsrisico’s zijn groot.’ Bart Meijs van InReturn Capital sluit zich hierbij aan, maar zegt dat beleggers niet uitsluitend moeten kijken naar het financiële rendement. ‘Beleggen in Afrika doe je ook voor het sociaal rendement.’ •

Hoge inflatie

In de rubriek voor lezersvragen *Podium* dit keer de vraag: waarom is de inflatie zo hoog en wat doet de centrale bank daaraan?

door Marijke Hoogendoorn

De inflatie is sinds november vorig jaar omhoog geschoten, vooral door de sterke stijging van olie- en voedselprijzen. De olieprijs verdubbelen in anderhalf jaar tijd en de voedselprijzen namen sinds begin 2007 met 50% toe. Het aanbod kon de vraag niet bijbenen, vanwege de grotere vraag van opkomende economieën als China, die steeds meer produceren en consumeren.

Overigens valt de inflatie in Nederland in de afgelopen maanden nog mee. Maar dat zal niet van lange duur zijn, vertelt Jasper de Winter, monetair expert van de Nederlandsche Bank. 'De inflatie in het hele eurogebied bedroeg in juli 4,0%, maar er zijn grote verschillen tussen landen. In België was de inflatie 5,9%, bij ons 3,0%. De verwachting is dat de inflatie in Nederland zal oplopen tot 3,4% in 2009.' Hogere olieprijsen bijvoorbeeld merken we wel meteen bij de benzinepomp, maar pas over een half jaar aan onze elektriciteitsrekening.

Een lage en stabiele inflatie, prijsstabiliteit, is het hoofddoel van de Europese Centrale Bank (ECB). Zij doet er dan ook alles aan om de inflatie binnen de perken te houden. De Winter, nauw betrokken bij de beleidsvoorbereiding, licht toe: 'Belangrijkste instrument is de rente. Met een renteverhoging kan de inflatie worden ingeperkt. Dat is belangrijk want een lage, stabiele inflatie is goed voor onze economie. Zo leidt een hoge inflatie tot onzekerheid, wat investeringen remt. Bij een hoge inflatie zijn relatieve prijsveranderingen lastig waar te nemen en dat maakt het moeilijker om weloverwogen investerings- en consumptiebeslissingen te nemen.' Maar de inflatie zal niet onmiddellijk afnemen. De raming van de ECB voor het eurogebied is een inflatie boven de 3% in 2008. Ook voor 2009 bestaat er een geringe kans dat de inflatie boven de 2% uitkomt. Die cijfers zijn nog omgeven door veel onzekerheid. Onzeker is bijvoorbeeld of de inflatie gaat doorwerken naar hogere

lonen. Als dat gebeurt, kan het hard gaan. Motto van de ECB is 'beter nu een beetje pijn, dan later veel grotere pijn moeten lijden'. Dus nu geen loonsverhoging om hogere prijzen te compenseren, met het risico van een loon-prijs-spiraal zoals die van de jaren zeventig, maar 'door de zure appel heen bijten'.

Gunstiger is het beeld voor de middelen lange termijn. Naar verwachting zal de bijdrage van energie en voedsel aan de inflatie afnemen. Daarmee keert de inflatie terug naar de ECB-doelstelling: dichtbij maar net onder de 2% op de middellange termijn voor het eurogebied.

Tot slot: merkt Jasper zelf veel van de inflatie? 'Natuurlijk aan de benzinepomp. Maar veel dingen zijn ook steeds goedkoper geworden: computers, elektronica, kleding.'

Ook een keer met uw vraag in DNB Magazine? Mail uw vraag naar: magazine@dnb.nl.

Amsterdam lokt en lonkt

Ook weer tevél uitgegeven tijdens de vakantie? Een troost: buitenlandse toeristen laten het geld ook lekker rollen tijdens een stedentripje Amsterdam. En dat levert ons weer inkomsten op.

door Marijke Hoogendoorn

Op de knalrode 'Rent-a-bikes' zijn ze – niet gehinderd door enige fietservaring – soms een gevaar op de weg, maar genieten, dát doen ze: de buitenlandse toeristen in Amsterdam. Ze komen voor de cultuurhistorie en de sfeer, de grachten en de musea. In groten getale. Sinds 2005 wordt er ieder jaar een record aantal toeristen gesignaleerd in Amsterdam. Maar liefst vier miljoen buitenlandse toeristen maakten in 2006 een hotelovernachting in Amsterdam. Al die toeristen zijn goed voor een omzet van bijna vijf miljard euro en leveren 48.000 fulltimebanen op.

Big spenders

Een terrasje, museumbezoek, uit eten, funshoppen: een stedentripje mag wat kosten. De doorsnee buitenlandse toerist geeft 100 à 150 euro per dag uit. Amerikanen zijn – met 153 euro per persoon – de *big spenders* en besteden dat geld vooral aan hotel, vervoer en musea. Van alle toeristen zijn het de Britten die het meest besteden aan drank en eten. Duitsers en Italianen doen het rustiger aan: zij geven met respectievelijk 102 en 106 euro het minste uit tijdens hun dagje Amsterdam. Fransen en Belgen besteden tussen de 110 en 120 euro per persoon per dag.

Cultuurshot

Wat doen al die toeristen de hele dag? Er is een aantal *must do's*. Sightseeing – uiteraard – en de rondvaartboot: ruim drie miljoen mensen maakten in 2007 een rondvaarttocht door de grachten van Amsterdam. Verder is museumbezoek een populaire bezigheid. Het Van Gogh Museum staat op de vierde plaats in de top 20 van Nederlandse topattracties. Ook voor het Anne Frank Huis en het Rijksmuseum staan toeristen graag in de rij. Na een cultuurshot biedt het Museumplein of Vondelpark een prachtige plek om bij te komen en te picknicken. Om na

nog wat sightseeing of funshoppen neer te strijken op een terras, een restaurant of de kroeg. En *last but not least*: menig toerist bezoekt een Amsterdamse coffeeshop.

Waar toeristen zich laven aan de architectuur, de grachten, de sfeer en de Amsterdammers, kunnen zij zich behoorlijk ergeren aan straatvuil, de grote drukte en het prijsniveau, de drugs en criminaliteit.

Chinezen

Sinds 2005 doen meer en meer toeristen Amsterdam aan. Deze groei is toe te schrijven aan de toenemende populariteit van korte vakanties, relatief goedkope vliegvluchten en het toegenomen consumentenvertrouwen. Voor de nabije toekomst is een dipje te verwachten: stijgende olieprijs, duurere vliegtickets, een dure euro en een somberder consumentenvertrouwen kunnen roet in het eten gooien.

Zo populair als Amerika met de lage dollar nu is voor Nederlandse toeristen, zo weinig aantrekkelijk is Europa met haar dure euro voor de doorsnee Amerikaan: in 2007 daalde het inkomende toerisme vanuit de VS en Canada (USA -5%, Canada -6%). Het toerisme uit Azië laat een wisselend beeld zien. De daling van Japan heeft ook in 2007 doorgezet (-9%), terwijl China en India groeipercentages boven de 10% laten zien (respectievelijk +14% en +12%). Dikke kans dus dat je volgend jaar minder Amerikanen in ruitbroek en Hawaïshirt ziet, maar meer Chinezen met camera in de aanslag tegenkomt. Op het Museumplein, op de boot of op de fiets. •

Bronnen:

Nederlands Bureau voor Toerisme & Congressen
Amsterdam Bezoekersprofiel, bezoekersonderzoek Amsterdam van het Amsterdam Toerisme & Congres Bureau, 2008
Dienst Onderzoek en Statistiek, gemeente Amsterdam

Hotelovernachtingen

De bezettingsgraad van Amsterdamse hotels is één van de hoogste in Europa. Alleen in de Londense City hebben hotels een nog hogere bezettingsgraad. Gezien het toenemende aantal toeristen en de stijgende kamerprijzen, hebben Amsterdamse hotels ook relatief hoge opbrengsten. Qua opbrengsten staat Amsterdam wereldwijd op de negende plaats en in de Europese Unie op de vierde plaats, na Rome, Parijs en Londen, steden waar hotels veel duurder zijn.

Naar aantal hotelovernachtingen staat Amsterdam op de achtste plaats tussen de andere EU-hoofdsteden. Praag, Wenen en Boedapest hebben een vergelijkbaar aantal hotelovernachtingen, maar het aantal overnachtingen neemt daar sneller toe. Daar zijn hotels veel goedkoper, en door een lagere bezettingsgraad makkelijker te boeken, wat hun concurrentiepositie ten opzichte van Amsterdam versterkt.

Inkomensongelijkheid in Nederland

Wankel evenwicht

De inkomensongelijkheid is in Nederland al jaren bijzonder klein. Toch zetten technologische ontwikkeling en globalisering de middeninkomens onder druk, zo blijkt uit onderzoek van de Nederlandsche Bank.

door Diederik Dicou

De Postbank hield haar internetklanten onlangs een interessant dilemma voor: wat heeft u liever, een inkomen van 50.000 euro terwijl anderen 30.000 euro verdienen, of een inkomen van 60.000 euro terwijl anderen 80.000 euro verdienen? Uit de reacties bleek dat beide opties ongeveer evenveel gekozen werden. Veel mensen zijn dus bereid om een lager inkomen te accepteren, als ze maar meer verdienen dan anderen. De conclusie is dat veel mensen naast de hoogte van het inkomen ook de verdeling van het inkomen over de bevolking van belang vinden. De mate van inkomensongelijkheid draagt daarmee bij aan het welzijn.

De inkomensongelijkheid in Nederland is internationaal gezien beperkt. In de Verenigde Staten, maar ook bijvoorbeeld in Latijns Amerika en China zijn de inkomens aanzienlijk schever verdeeld dan in Europa, en ook binnen Europa behoort Nederland tot de meest gelijkmatige landen. De gemiddelde inkomensongelijkheid in Nederland is bovendien al jarenlang opmerkelijk stabiel. Deze lijkt daarmee ongevoelig voor conjunctuur, kabinetssamenstelling en andere factoren waarvan invloed mag worden verwacht.

Nadere analyse laat wel een opvallende uitkomst zien. Technologische ontwikkeling, globalisering en structurele veranderingen op de arbeidsmarkt hebben sterk uiteenlopende effecten op de ongelijkheid en beïnvloeden bovendien verschillende segmenten van de inkomensverdeling. Het resultaat is dat de hogere inkomens (in 2005 na aftrek van belastingen en premies EUR 44.700 besteedbaar huishoudinkomen) al geruime tijd licht sneller groeien dan de middeninkomens (EUR 25.400 in 2005), waardoor de ongelijkheid in de bovenste helft van de inkomensverdeling toeneemt. Maar tegelijkertijd groeien de laagste inkomens (in 2005 EUR 13.400) ook harder dan de middeninkomens, waardoor de ongelijkheid aan de onderkant van de verdeling juist afneemt. Per saldo houden beide ontwikkelingen elkaar tot dusverre in evenwicht.

‘De werkloosheid
en het bijstands-
volume kunnen niet
eindeloos verder dalen’

Hoe beïnvloeden die verschillende trends de inkomensverdeling? Technologische ontwikkeling maakt functies complexer, waardoor de vraag naar hoogopgeleiden toeneemt. De grotere vraag naar hoogopgeleiden is tot nog toe voor een belangrijk deel opgevangen door een hoger aanbod; veel meer mensen dan vroeger behalen tegenwoordig een hoger onderwijsdiploma. Er zijn echter aanwijzingen dat het aanbod aan hoogopgeleiden de vraag steeds minder goed kan bijbenen.

Een tweede effect van technologie is dat sommige functies verdwijnen als gevolg van automatisering. Het betreft vooral functies waarbij relatief weinig persoonlijk contact vereist is: de boekhouder, de analist. Deze beroepen bevinden zich voor een belangrijk deel in het midden van de inkomensverdeling. Functies aan de onderkant (winkelbediende) of aan de bovenkant (bankdirecteur) worden veel minder geraakt. Technologische ontwikkeling is dus gunstig voor de hogere inkomens, terwijl vooral de middeninkomens worden geraakt.

Inkomenssprong

Globalisering veroorzaakt deels vergelijkbare effecten: het zijn opnieuw de beroepen in het midden van de verdeling die het meest gevoelig zijn voor uitbesteding naar het buitenland. Hoger opgeleiden profiteren juist van globalisering door vergroting van het afzetgebied en doordat ze op de internationale arbeidsmarkt meer kunnen verdienen.

Maar globalisering kan ook de loonontwikkeling aan de onderkant drukken. Toenemende internationale verwevenheid kan namelijk ook leiden tot toename van migratie van (vooral) laaggeschoolde arbeid. Op dit moment betreft het in Nederland vooral werknemers uit de nieuwe lidstaten van de EU. Naarmate het welvaartspeel in die landen stijgt, zal deze stroom opdrogen, maar verdere uitbreidingen zouden deze trend kunnen verlengen.

De vaststelling dat globalisering ook de laagste inkomens raakt, lijkt in tegenspraak met de eerdere constatering dat lagere inkomens inlopen op de middeninkomens. De verklaring ligt in een

andere trend: structurele hervormingen op de arbeidsmarkt. Aanscherping van de criteria voor arbeidsongeschiktheid, werkloosheidsuitkeringen en bijstand en verbeterde reïntegratie heeft het aantal mensen dat van een uitkering afhankelijk is in de afgelopen vijftien jaar fors doen dalen. De overgang van een uitkering naar werk betekent een forse inkomenssprong. Het positieve effect van de afgenomen uitkeringsafhankelijkheid heeft meer effect op de laagste inkomens dan het negatieve effect van globalisering.

Spanningen

Op basis van deze ontwikkelingen is het mogelijk om een voorzichtige blik in de toekomst te werpen. Technologische ontwikkeling en globalisering zijn lange termijn trends. Ook in de komende jaren zetten deze ontwikkelingen de middeninkomens onder druk, ten gunste van de hogere inkomens. De toekomstige invloed van migratie is ongewis, omdat dit in belangrijke mate een politieke vraag is. Van de laatste trend – de afgenomen uitkeringsafhankelijkheid – is het onwaarschijnlijk dat deze de komende jaren in dezelfde mate doorzet. De werkloosheid en het bijstandsvolume kunnen niet eindeloos verder dalen. Inmiddels is het aantal mensen met een werkloosheids- of bijstandsuitkering zo laag, dat een betekenisvolle verdere daling onwaarschijnlijk lijkt.

Dit leidt tot een belangrijke conclusie. We zagen immers al dat de daling van het aantal uitkeringen de oplopende loonverschillen aan de bovenkant van de inkomensverdeling heeft gecompenseerd, waardoor de gemiddelde inkomensongelijkheid gelijk is gebleven. Als dit kanaal opdroogt terwijl de overige trends doorzetten, zal de inkomensongelijkheid niet langer gelijk blijven, maar toenemen. Om spanningen op de arbeidsmarkt te vermijden, is het belangrijk dat de beloningsverhoudingen de schaarste in de economie weerspiegelen. Het inkomensbeleid – vanouds gericht op een evenwichtige inkomensontwikkeling – zal zich de komende jaren tot op zekere hoogte moeten aanpassen aan de groeiende inkomensverschillen. •

Spanje: Don Quichot en tomaten

Spanje is voor sportliefhebbers het land van legendarische clubs als Real Madrid en FC Barcelona. Over dit voetballand pur sang valt nog heel veel meer te vertellen. Deze keer in profiel de winnaar van het EK voetbal 2008.

door Ellen Tolsma

• Spanje

Staatsvorm: constitutionele monarchie

Hoofdstad: Madrid

Oppervlakte: ruim 505.000 km²

Aantal inwoners: 40,49 miljoen

Nationale taal: Spaans

Religie: Rooms-Katholiek

Geschiedenis

De allereerste Europeanen komen uit Spanje. Althans, in het plaatsje Atapuerca zijn de oudste Europese menselijke resten gevonden: maar liefst 900.000 jaar oud. Na de Neanderthalers en de Homo Sapiens deden heel wat beschavingen het Iberisch schiereiland aan. Uiteraard ook de Romeinen. Nadat het Romeinse rijk ten onder ging, bestond Spanje uit allerlei kleine koninkrijken. Totdat de Moren in de achtste eeuw het land binnenvielen.

Pas in 1492 kwam met de val van Granada een einde aan deze bezetting. Wat volgde was een periode van grote bloei. Vooral dankzij ontdekkingsreizen: in Spaanse dienst 'ontdekte' Christoffel Columbus bijvoorbeeld Amerika. Onder de Habsburgers (1505-1700) en de Bourbons (1700-1868) groeide Spanje helemaal uit tot een wereldmacht.

Spanje bleef neutraal tijdens de Eerste en Tweede Wereldoorlog, maar had in 1936-1939 wel te kampen met een burgeroorlog tussen nationalist en democraten. Generaal Francisco Franco en zijn nationalist kwamen als winnaars uit de bus. Franco bleef tot aan zijn dood, in 1975, aan de macht. Juan Carlos I, de kleinzoon van de in 1931 afgezette koning, werd vanaf dat moment koning. Spanje werd het meest gedecentraliseerde land van de EU: de 17 autonome

regio's kunnen heel erg veel zelf bepalen. In 1986 trad Spanje toe tot de EU. De peseta maakte op 1 januari 1999 plaats voor de euro als munteenheid. Op 1 januari 2002 kwamen de eerste eurobankbiljetten uit de muur en konden de Spanjaarden met euromunten en -bankbiljetten betalen.

Economie

Het 'Spaanse wonder' lijkt iets van zijn glans te hebben verloren. In de jaren tachtig behaalde de Spaanse economie jaarlijks prachtige groeicijfers, gemiddeld vijf procent. Dit grotendeels dankzij verregaande deregulering, belastinghervormingen en de voltooiing van belangrijke infrastructuurprojecten. Ook het toerisme zorgde voor de plotselinge economische opleving in Spanje. Tot in de jaren negentig en het begin van de eenentwintigste eeuw bleef

de groei doorzetten, met gemiddeld drie procent nog altijd een stuk hoger dan die van omringende Europese landen. Tegenwoordig heeft ook het Spaanse wonder last van de kredietcrisis. De huizenbubble is in Spanje geknapt en de waarden van het onroerend goed zijn er flink gedaald. Bovendien is het land voor haar olie en gas volledig afhankelijk van import. De recente prijsstijgingen van grondstoffen zorgen dan ook voor een toenemende druk op de inflatie. De groei van de economie lijkt af te zwakken, al voorziet de Spaanse regering voor 2008 nog een groei van 2,7 procent. Desondanks is Spanje volgens de Wereldbank nog altijd de achtste economie van de wereld, met een levenskwaliteit die volgens *The Economist* hoger is dan die van de Verenigde Staten, Canada en Frankrijk. In 2007 had het land een

bbp van EUR 1.049.848 en een gemiddeld inkomen per hoofd van de bevolking van EUR 25.320. Belangrijkste handelspartners zijn Frankrijk, Duitsland, Italië en het Verenigd Koninkrijk. Zoals in de meeste Europese landen regeert de dienstensector de Spaanse economie, met 66,7 procent van het bbp. Spanje staat dan ook op de tweede plaats op de wereldranglijst van toeristische bestemmingen. De cijfers zijn indrukwekkend: in 2007 werken er 2,6 miljoen mensen in de toeristenindustrie, Spanje werd dat jaar bezocht door 59,2 miljoen buitenlandse toeristen. De meeste toeristen komen uit het Verenigd Koninkrijk (27,5 procent), Duitsland (17 procent) en Frankrijk (15,8 procent). Nederlanders gaan ook graag op zoek naar de Spaanse zon, maar wij nemen maar vier procent van het totaal voor onze rekening.

Spanje

Wist je dat...

- Basketbal na voetbal de populairste sport is in Spanje? In 2006 werd het land zelfs wereldkampioen.
- Sant Jordi op 23 april de Catalaanse variant is voor Valentijnsdag? Mannen geven op die dag een roos aan hun geliefde, vrouwen geven een boek cadeau (23 april is eveneens de sterfdag van de Catalaanse schrijver Cervantes).
- De grootste paella ter wereld is gemaakt in het Spaanse Moratalaz? Ingrediënten: onder meer 6 ton rijst, 11.000 liter olie en 12 ton kip. Nét genoeg voor ruim honderdduizend eters.
- Dat in het plaatsje Buñol elk jaar het tomatenfestival 'La Tomatina' wordt gehouden? Op de laatste woensdag van augustus doen tienduizenden inwoners en toeristen er mee aan de grootste tomatenveldslag ter wereld.

Euromunten

- Inspiratiebron: Spaanse hoogwaardigheidsbekleders en Spaanse architectuur.
- Munten van één en twee euro. Dragen allebei de beeltenis van de Spaanse koning, Juan Carlos I de Borbón y Borbón. Op de munt van twee euro staat bovendien nog een randschrift: 2**, zesmaal herhaald, afwisselend recht op en ondersteboven geplaatst.
- Munten van 10, 20 en 50 cent. Hierop staat het portret van Miguel de Cervantes, schrijver van het ook in Nederland beroemde boek 'Don Quichot' en de *godfather* van de Spaanse literatuur.
- Munten van 1, 2 en 5 cent. De kathedraal van Santiago de Compostela, een van de beroemdste bedevaartsoorden ter wereld, staat pontificaal op deze munten afgebeeld. •

Gert Jan Kocken

door Alexander Strengers
Voorzitter Kunstcommissie

Hoe kan iets, wat er niet is, indruk maken? Begrijpen we dat wat we zien ook echt? Hoe verhoudt het collectieve geheugen zich tot het beeld dat tot ons komt? Deze vragen staan centraal in het werk van Gert Jan Kocken.

De kunstcollectie van DNB heeft al enige werken van Kocken, zoals de foto van de zee bij Zeebrugge. Op het eerste gezicht lijkt het niet meer dan een vakantiefoto van een mooie dag op zee. Maar wat gebeurt er met het beeld als je weet dat op deze plek in maart 1987 de ferryboot Herald of Free Enterprise in 90 seconden kapseisde en 193 mensen de dood

vonden? Zie je dan nog steeds hetzelfde beeld? Deze spanning tussen beeld en herinnering is het thema dat Kocken in zijn werk bezighoudt.

Van zijn hand is ook de nieuwste aanwinst van de Kunstcommissie: Anna Retable. Hierin verwijst Kocken naar het iconoclasmie in de periode waarin de calvinisten zich afzetten tegen de beeldenverering in kerken en die werd ingezet met de Beeldenstorm op 10 augustus 1566. Anna Retable is een foto van een beeldengroep op reliëf in de kapel van Van Arkel in de Utrechtse Domkerk. Aan de hand van een bijna life size foto laat de

kunstenaar precies zien hoe de vernielingen zijn aangebracht. De reformatoren zijn heel secuur te werk gegaan. De keuze van wel of niet verwijderen kan bijna van het beeld worden afgelezen. Het zijn dezelfde keuzes die Kocken als kunstenaar maakt: het is de esthetisering van de vernietiging. De confrontatie met het verre verleden wordt door het werk van Kocken heel actueel: wat is de rol van het iconoclasmie in de huidige tijd? •

Gert Jan Kocken
Anna Retable, 2007
Kleurenfoto, 220x180cm

Centrale banken: onafhankelijk en transparant

Politieke invloed op het beleid van centrale banken is de afgelopen decennia afgenomen. Deze beweging naar meer onafhankelijkheid ging gepaard met een toename van de beleidstransparantie.

door Carin van der Cruisen

Ellen Meade

Ellen Meade (American University, Washington) verzorgde begin april een presentatie over haar onderzoek met Christopher Crowe (Internationaal Monetair Fonds) naar de trends in en de effecten van centrale bank onafhankelijkheid en transparantie. Ze liet zien dat de onafhankelijkheid sterk is toegenomen.

Dit geldt vooral voor centrale banken met een laag onafhankelijkheidsniveau als startpunt, centrale banken in relatief democratische landen en centrale banken in landen met voorheen hoge inflatie. De transparantiestijging blijkt een stuk minder sterk. Het transparantieniveau is het hoogst in landen met relatief onaf-

Recente seminars waarvan een paper is op te vragen

- 07 augustus: *International Capital Flows under Dispersed Information: Theory and Evidence*, Eric van Wincoop (University of Virginia)

TOEKOMSTIGE SEMINARS

- 10 september: Eric van Wincoop (University of Virginia), *Titel nog niet bekend*
- 18 september: *EMU, Trade and Business Cycle Synchronization*, Andrew K. Rose (Haas School of Business)

De seminars zijn een platform waar binnen- en buitenlandse wetenschappers hun onderzoekresultaten presenteren. Het actuele programma staat op www.dnb.nl.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Rodetta Noordwijk, tel. 020-5241984, e-mail: r.j.noordwijk@dnb.nl.

hankelijke centrale banken en kwalitatief goede overige instituties. De stappen naar meer onafhankelijkheid en transparantie lijken hun gewenste uitwerking te hebben gehad. Meer onafhankelijkheid heeft geresulteerd in lagere inflatie en meer transparantie heeft geleid tot accuratere inflatieverwachtingen. •

DNB PUBLICATIES

Onder meer de volgende uitgaven van de Nederlandsche Bank zijn verkrijgbaar:

'Scoren met beleid'
digitaal lesprogramma
tweede fase havo/vwo

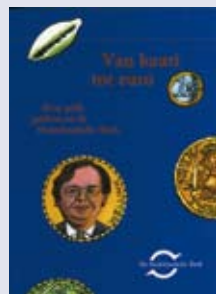
'Waar voor je geld'
praktische lesopdrachten
tweede fase havo/vwo

Snelgids echtheids-
kenmerken

'Waar het om draait'
publieksbrochure

'Van kauri tot euro'
korte geschiedenis van het
geld, de gulden en DNB

'Echt of vals?'
cd-rom met de echt-
heidskenmerken van
de eurobiljetten

Periodiek verschijnen

- Jaarverslag
- Kwartaalbericht
- Statistisch Bulletin
- Overzicht Financiële Stabiliteit

DNB publiceert ook over haar wetenschappelijk onderzoek

- Working Papers
- Occasional Studies

Alle uitgaven zijn online beschikbaar.

U vindt ze op www.dnb.nl.

De uitgaven kunt u ook bestellen via onze website, per email (info@dnb.nl) of via een brief die u kunt richten aan: De Nederlandsche Bank

Afdeling Facilitaire diensten / Postkamer
Postbus 98, 1000 AB Amsterdam

Colofon

DNB Magazine is een twee-
maandelijks uitgave van de
Nederlandsche Bank.

Redactieadres:
DNB Magazine
Postbus 98, 1000 AB Amsterdam
Westeinde 1, 1017 ZN Amsterdam
t 020 524 5781 / 5753
f 020 524 2228
e magazine@dnb.nl
www.dnb.nl

Hoofdredactie:
Loek van Daalen

Eindredactie:
Marijke Hoogendoorn, Ellen Tolsma

Aan dit nr. werkten mee:
Carin van der Cruisen, Diederik
Dicou, Lex Hoogduin, Sonja Mallan,
Paul Rosenmöller, Alexander
Strengers, Rutger Vahl, Enrico
Vroombout

Fotografie / Illustraties
ANP, Martijn Barth, Van Beek
Images, Corbis, Aad Goudappel
(illustratie p.8), Jurgen Huiskes
(Paul Rosenmöller + In Beeld),
Rob Meulemans

Vormgeving en druk:
Joh. Enschedé (vormgeving),
Fd-Reproductie DNB

Abonnementen:
Een abonnement op DNB Magazine
is gratis en uitsluitend schrifte-
lijk of per email aan te vragen.
Adreswijzigingen en opzeggingen
eveneens schriftelijk opgeven.

Abonnementenadministratie:
DNB Magazine
Antwoordnummer 2670
1000 PA Amsterdam
e aanvraagmagazine@dnb.nl

Artikelen uit DNB Magazine mogen
niet zonder toestemming van de
redactie worden overgenomen.

Jongeren en geld: tussen Europese jongeren bestaan grote economische verschillen. Op deze foto van Jurgen Huiskes de 15-jarige Aliosh. Deze Roemeense accordeonist probeert al spelende geld te verdienen bij het Centraal Station in Amsterdam.

